

Nr 340.

Av herr Ewerlöf m. fl., *angående dels vissa lättnader i valutaregleringen, dels ökad kontroll över valutaregleringens handhavande.*

Den insikten har på ledande håll i västerlandet vuxit sig allt starkare att intensivare internationell handel och stigande produktion måste gå hand i hand. Endast därigenom kan levnadsstandarden höjas, människorna beredas säker och givande sysselsättning samt arbetslöshet och depression i världen hållas borta. Den internationella handelns strategiska roll för den ekonomiska utvecklingen är alltså odisputabel.

Utmärkande för den depression med åtföljande massarbetslöshet och nedlagda företag, som härjade i början av 1930-talet, var ju inte minst sammanbrottet i den internationella handeln och det internationella betalningssystemet. I själva verket var det de våldsamma prisfallen på de internationella stapelvarorna, som gick i täten för den allmänna prisnedgången. I desperata försök att mildra verkningarna härav avspärrade sig det ena landet efter det andra och medverkade därmed till att depressionen spred sig över hela världen. Världshandeln krympte till en tredjedel av sin tidigare omsättning. Den har inte helt återhämtat sig förrän efter senaste världskriget och då blott med stöd av speciella amerikanska hjälpaktioner.

I nuvarande ekonomiska världssituation kommer måhända risken för depression mindre från att den ekonomiska aktiviteten i Amerika skulle utveckla sig i ogynnsam riktning än från den konstlade hopsnörningen av handeln och den medvetna avspärrningspolitik, som bedrivs på sina håll i världen. De medel, som härvid framför allt kommer till användning, är statskontroll över utrikeshandeln och tvångshushållning med valutor.

För att förebygga depressionstendenser borde i själva verket varje enskilt land göra vad det förmår för att bereda möjligheter för ökad omsättning i världshandeln genom att ge större frihet för sin egen utrikeshandel och för utlandsbetalningarna.

Detta gäller även Sverige.

Stora och betydelsefulla steg har också under fjolåret tagits i t. ex. Västtyskland, Storbritannien och Holland för att frigöra handeln och valutorna. Starka skäl talar för att ytterligare åtgärder i samma riktning kommer att vidtagas i den närmaste framtiden. Inte minst gör den förbättring i respektive länders dollarposition, som inträtt under 1952 och 1953, detta troligt.

Givetvis bör Sverige som hittills deltaga i det organiserade internationella samarbetet i Parisorganisationen, Betalningsunionen m. m. för att därigenom i mån av sina krafter medverka till att underlätta varu- och betalningsutbytet mellan länderna, reducera handelshindren och förbereda övergången till en mera allmän valutakonvertibilitet.

Problemet bör emellertid därutöver, i likhet med vad fallet är i bland annat nyssnämnda länder, angripas internt. Sunda finansiella och ekonomiska förhållanden med naturlig balans i näringslivet måste vidmakthållas inom landet och export- och konkurrenskraften stärkas. Även om övergången till en allmän valutakonvertibilitet icke skulle framstå »som omedelbart aktuell» — en fråga för vars bedömning säkra hållpunkter saknas — får man nämligen icke bortse från att ett flertal länder faktiskt lyckats göra sina valutor i allt högre grad växlingsbara mot dollarn, vilket onekligen ställer även oss inför speciella och omedelbart aktuella problem. Denna begränsade dollarkonvertibilitet har nåtts främst av de ekonomiskt viktigaste länderna i Europa, som tillika är våra största handelspartners. Den öppnar vidgade möjligheter till fria inköp inom dollarområdet och medför stora fördelar genom att öka konkurrenskraften i vederbörande land. Särskilt är detta senare fallet i förhållande till andra länder, som på grund av dollarbrist inte kan tillåta sig samma fria tillförsel av dollarvaror. Dessa länder trängs då tillbaka såväl på de internationella som på sina egna hemmamarknader. Därtill kommer de valutavinster, som kan göras genom reexport till goda priser av dollarvaror.

För vårt lands del måste en vidareutveckling efter dessa linjer med partiell dollarkonvertibilitet för våra konkurrenter leda till hårdnande kamp om avsättning och arbetstillfällen samt tilltagande svårigheter att hävda sig. Det är också tydligt, att förbättringen i nyssnämnda länders valutaställning hänger samman med den större friheten i varuhandeln och i fråga om valutorna. Där valutakontrollen lättats, där har också resultatet i regel blivit större tillförsel av valutor. Vi måste i vårt land följa de exempel, som givits av andra länder, om vi inte skall bliva efter i konkurrensen. Vi måste också göra målmedvetna ansträngningar för att få till stånd inskränkningar och förenklingar i valutaregleringen. Målet är givetvis dennas fullständiga avveckling, ehuru tidpunkten härför ännu inte kan fixeras. Successivt kan emellertid mycket göras dels för att vi i praktiken skall komma närmare detta mål, dels för att regleringen så länge den måste bestå skall göra minsta möjliga skada.

Valutaregleringen infördes för 14 år sedan, som en nödfallsåtgärd i då rådande krigssituation. Att så lång tid efter krigets slut som skett bibehålla en nödförordning i princip oförändrad är icke lyckligt. En valutareglering kan inte godtagas som ett permanent medel i en ekonomisk politik avsedd för mera normala förhållanden, särskilt icke om, såsom fallet är, enighet råder om att vårt land främst till följd av sin omfattande utrikeshandel har allt att vinna av större frihet i handel och betalningar med utlandet.

Vid överväganden rörande möjliga lättnader i valutaregleringen riktas uppmärksamheten i första hand på eventuella uppmjukningar i hembudskyldigheten, bl. a. som ett första steg för att återuppbygga en självständig valutamarknad i affärsbankerna. I några länder har införts generella tillstånd för fri handel med vissa varuslag, och valuta ställes till förfogande härför, i mån av behov, under förutsättning att reexport mot betalning i likvärdig valuta äger rum. Såväl i England som Tyskland och Holland har en

sådan transito- och frilagerhandel lett till betydande valutaförtjänster. Möjligheterna härför bör noga prövas även hos oss. Även andra lättnader torde efter hand bli va möjliga och bör då självfallet genomföras.

I detta sammanhang förtjänar även den rättsliga sidan av valutaregleringen att uppmärksammas. Regleringen innebär nämligen en betydande inskränkning i enskilda personers och företags rätt att förfoga över sina tillgångar. När till följd av en nödsituation staten tvingas inkräkta på enskildas äganderätt genom att till en myndighet överflytta förfoganderätten, är det ett mycket rimligt krav, att betryggande kontroll utövas över det sätt, varpå tillgångarna i fråga begagnas. Det är fara för att fjorton år av valutareglering kan ha uppluckrat känslan för att äganderätten till valutor och andra liknande tillgångar i första hand tillhör den som intjänar dem, inte staten eller dess organ. Likaledes måste det vara angeläget att de som för sin närings bedrivande behöver utländska valutor får garanti för den likhet inför lagen man i alla sammanhang i ett rättssamhälle måste eftersträva.

Eftersom frågor om valutornas användning av naturliga skäl måste omges med sekretess, är det inte möjligt att på detta område tillämpa sedvanliga offentlighetsprinciper. Det är emellertid väsentligt, att det råder en allmän övertygelse om att den som har rätt också får rätt. Härför skulle ett stärkt medvetande om en tillfredsställande kontroll över att de rekviderade valutorna kommer till bästa möjliga användning och att deras fördelning sker efter objektiva och på förhand kända grunder vara av stor betydelse. Någon tillfredsställande sådan kontroll existerar emellertid inte. Ifrågasätts kan naturligtvis, om inte riksdagens bankoutskott skulle i samband med sin granskning av riksbankens övriga förvaltning anförtros den slutliga övervakningen även av valutamyndigheternas verksamhet. Huruvida detta skulle vara en praktisk metod kan inte utan närmare undersökningar avgöras. Kvar står emellertid att frågan på något vis måste komma till en lösning.

Under återopande av det anförda hemställer vi,

att riksdagen vid sin behandling av riktlinjerna för den ekonomiska politiken måtte understryka fördelarna och behovet av sådana lättnader i valutaregleringen, som låter sig förena med vårt lands ekonomiska läge och vilka framstår som förutsättningar för Sveriges medverkan i strävandena efter en friare internationell handel samt fritt växlingsbara valutor, samt

att riksdagen måtte besluta åtgärder i syfte att öka kontrollen över valutaregleringens handhavande, varvid förutsättes att bankoutskottet framlägger förslag till sådana åtgärder.

Stockholm den 27 januari 1954.

K. G. Ewerlöf.

Ebon Andersson.

Nils Herlitz.

Carl Eskilsson.

Gustaf Velander.

Ernst Wehtje.